

„I mluvíval Hospodin k Mojžíšovi tváří v tvář, tak jako mluví člověk s přítelem svým. ... I řekl Mojžíš k Hospodinu: Pohleď, ty velíš mi, abych vedl lid tento, a neoznámils mi, koho pošleš se mnou... Již tedy, jestliže jsem našel jen milost před tebou, oznam mi, prosím, cestu svou, abych tě poznal... I odpověděl: Tvář má předcházeti vás bude a dámť tobě odpočinutí. I řekl: *Nemá-liť předcházeti nás tvář tvá, nevyvozuj nás odtud!* Neboť po čem poznáno bude zde, že jsem našel milost před tebou, já i lid tvůj? Zdali ne po tom, když *půjdeš s námi* a když oddělení budeme, já i lid tvůj, ode všeho lidu, kterýž jest na tváři země?

Ex.33,11-16

Už jednou jsem spolu s vámi, milí přátelé, uvažoval o tom, jak člověk ustavičně touží po tom, aby se mohl opřít o něco pevného a neotřesitelného; tehdy jsme si ukázali, jak chybné je hledat jistotu a oporu uprostřed tohoto světa, a jak člověk, který nevidí nic než věci a procesy, ztratil to, co jediné může být skutečnou životní oporou, totiž smysl, úkol, poslání. A řekli jsme, že skutečná opora není ve věcech, nýbrž nad věcmi, že není v tom, co tu už je, nýbrž v tom, co tu má být, co má být nového přineseno, v tom, co my – jako poslové a vyslanci – přinášíme, co nového vytváříme, zařizujeme, organizujeme.

Ale když to znovu přehlížím, jak je toho málo! Jak nedostatečně je to řečeno! Jak i tady jsme pořád ještě v nejistotě, místo ve slibované jistotě a se slibovanou oporou! My ovšem známe zhruba zákon Hospodinův, který jsme prohlásili minule za jedinou oporu. A přece nám tato opora nestačí – a z nejednoho důvodu. Tak na příklad nevíme, jak si vysvětlit tu skutečnost, že oporu nesmíme hledat v tom, co tu už je, nýbrž v něčem novém, co je třeba nově vytvořit, nově uskutečnit – s tím, že toto nové je zákon Hospodinův, ergo starý už zákon Hospodinův. Je-li skutečně pravda, že pravé opory nenajdeme v ničem hotovém, v ničem, co tu už je, pak ovšem nemůžeme tuto pravou oporu najít ani v zákoně Hospodinově, neboť i ten je jednou už zapsán a do češtiny přeložen – a tak co nového je tu, co by mohlo být tou pravou oporou?

Otázka nesmírně naléhavá a zároveň otázka, na niž je nesmírně těžko odpovědět. Ano, známe odpověď, kterou jsme už tisíckrát slyšeli, že prý jde o živého (a tím ustavičně nového a se obnovujícího) *ducha* Božího zákona; známe tuto odpověď, ale víme, co tato odpověď znamená a k čemu vede? Tu může jít o smysl zákona, který má být nově zachycen, nově formulován a také nově naplněn. Ale to jen potvrzuje naši tezi, že zákon Hospodinův, jak jej známe z bible, nemůže nám být skutečnou oporou v novosti a v tvořivosti: a jakou tedy jinou, opravdu skutečnou oporu najdeme? Kdo nás povede, až se budeme pokoušet nově aplikovat staré už Boží příkazy? Bude to opravdu jen zkouška a omyl, nespočetně mnoho zkoušek a tolikéž omylů, po nichž teprve se podaří správný krok kupředu?

Někteří mají pohotově odpověď i na tuto otázku (jakož církev má *de facto* pohotově *theologickou* odpověď snad na každou otázku); řeknou totiž, že tento duch zákona je sám Duch Boží, a ten že nás vede. Ale tu je právě ta otázka: jak nás vede? Jak vypadá realita tohoto vedení? A jaký je doklad toho, že tu vede opravdu sám Duch svatý? sám Hospodin? Naše otázka znamená – přiznejme si to – jednak jistou nedůvěru k theologickému „žargonu“ a za druhé úsilí, najít přece jenom nějakou *reálnější oporu* než je dogmatická teze. Nám nejde o Ducha svatého vůbec, nýbrž o *realitu* Ducha svatého, to jest – přesněji – o jeho aktuální realitu.

Text, který bude středem naší pozornosti, nám ukazuje opět, že i takto nově formulovaná a skutečné o pořádný krok dále postoupivší otázka je legitimní, i biblicky legitimní. Také Mojžíšovi šlo o aktuální realitu Božího vedení. Odmítá se vydat na dlouhou cestu na vlastní pěst, nehodlá jít se svým lidem do světa na zkoušku, nechce činit „kroky nečekané, nepředepsané, nezajištěné a nepojištěné“, ne „podle toho, jak to jeho dětské oko vidí a jak tomu jeho dětské srdce rozumí“. Ano, můžeme říci naprosto přesně: Mojžíšovi nestačí víra, Mojžíš chce také jistotu. Jistota a víra nestojí a nemohou stát proti sobě; jsou věci, kterým je nutno věřit, na které je nutno se spolehnout, které musejí zůstat nezajištěné z *určitých, podstatných* (a tedy nikoli obecných, všeobecných) důvodů. Naproti tomu jsou jiné věci, v nichž je *právě tak bezpodmínečně* nutno mít jistotu. Je tomu tak právě tak ve věcech lidských, jako v božských. Když lidé volí své zástupce do parlamentu, nemají a nemohou mít jistotu, že tito zástupci nezneužijí jejich důvěry; v tom nelze než věřit v jejich poctivost a čestnost (nejsou-li tu zrovna nepochybné doklady o jejich podvodnosti a bezectnosti). Naproti tomu však voliči musejí mít úplnou jistotu v tom, k jakému programu se ten který kandidát zavazuje; bylo by naprostou chybou věřit ve správnost jejich programu a neznat jej. Podobně nemohu mít jistotu, že mne nezradí přítel, nepodvede žena nebo neoklame ten, na jehož radu spoléhám; nicméně přátelství i manželství se uzavírá jasným a nedvojsmyslným slibem, a ten, kdo mi radí, ubezpečuje mne, že radí, jak nejlépe umí.

Mojžíš měl jistotu zjevení, jistotu oslovení Božího, ale ovšem neměl jistotu, že bude mít úspěch jak v jednání s faraónem, tak dokonce i v jednání s lidem. Tu nezbývalo, než se spolehnout; a to nejen na Pána Boha – i když na něho na prvním místě – nýbrž i na pomocníka, na člověka (totiž na Arona – a z příkazu Božího!). A právě tak tehdy, když šlo o dlouhý pochod do země zaslíbené, se Mojžíš sice mimo veškeru pochybnost spoléhá na to, že Bůh jest, ano, že svých věrných neopouští, že kdykoli v nejtěžších chvílích se na něho může s důvěrou obracet – ale přece si v některých věcech žádá jistoty: Nemá-liť předcházeti nás tvář tvá, nevyvozuji nás odtud! To není taková jistota, která člověka jaksi přemůže, která je tak absolutní, že nepřipouští možnosti odporu, není to jistota u cíle, jistota na konci cesty, jistota definitivní: vždyť Mojžíš ani neví, kam Hospodin povede svůj lid, co s ním zamýšlí, jak dlouhá bude cesta, ano, Mojžíš dosud neví, že veškerý lid zemře, zahyne, aniž by viděl zemi zaslíbenou, a že dokonce on sám ji pouze z dálky spatří, aniž by do ní vešel. To všechno a mnoho jiných věcí Mojžíš neví, v tom všem musí důvěřovat v moudré vedení Boží a ve věrnost Hospodinovu, který své sliby plní. A přece si žádá Mojžíš jistoty; a nejen jistoty, nýbrž docela konkrétních, hmatatelných opor.

„Pohleď, ty velíš mi, abych vedl lid tento, a neoznámíš mi, koho pošleš se mnou, ježtos pravil: Znáš tě ze jména, k tomu také nalezl jsi milost přede mnou.“ Mojžíš ví, že on je vyvolen, aby vedl lid (o to je na tom lépe než my, kteří nevíme, kdo by nás měl vésti); ale neví, koho má vést, a neví také, s kým se má dělit o vedení, na koho se může nejvíce spoléhat. To je jedna opora, kterou potřebuje; ale nikoli jediná.

„Již tedy, jestliže jsem jen nalezl milost před tebou, oznam mi, prosím, cestu svou, abych tě poznal a abych nalezl milost před tebou.“ Mojžíš chce mít alespoň přibližný plán cesty, chce odhadnout těžkosti a výhody (je známo např., že nemohl svůj lid, který byl ještě nesjednocený a nekonsolidovaný, vést hned na počátku do boje s Filistinskými, a proto šli raději oklikou přes poušť – Ex.13,17-18). Ale nejen

to. On chce přímo nahlédnout do Božích plánů, jemu nejde jen o znalost cesty, nýbrž o to, aby poznal Hospodina. Poznávat Boha je

možno jenom tak, že poznávám jeho vůli, jeho plány, jeho program; je naprosto chybné rozumět poznáváním Boha mystiku, gnósi nebo i jenom kontemplaci (i když pravá kontemplace ovšem patří k takovému poznávání), prostě: nejde vůbec o splývání, sjednocování s Bohem, nejde o akt, v němž jaksi slábne výraznost osobnosti a v němž vlastní charakter nějak mizí, odstupuje do pozadí, rozplývá se. Právě naopak poznání Boha je akt osobního činu – rozumějte: činu, který vyrůstá ze samotné dřeně osobnosti, činu, který není pouhou reakcí, pouhým procesem, událostí, nýbrž který je nejvýš personální, činu, jehož těžiště je v jistém smyslu nad okolnostmi anebo lépe mimo okolnosti, za nichž k němu dochází, činu, v němž je rozhodnuto o mne, respektive o Bohu a tím o mně – a tedy v němž není na prvním místě rozhodováno o věcech. A jsem to já, který se rozhoduje; a cokoliv vnějšího dokresluje mé rozhodnutí (neboť přirozeně není „čistých“ rozhodnutí), to je nebo bude odečteno; nebo lépe, přesněji řečeno, to – ač nepatří k mému rozhodnutí – bude přičteno mně k dobrému nebo zlému. Ale především tedy jde o to, že Boha můžeme poznat jenom tak, že poznáváme jeho program, jeho plán; a tu je ovšem jasno, že potom nejde o žádné city, o žádný „souzvuk s nekonečnem“, nýbrž o poslušnost. Neoznámí-li Bůh člověku svůj plán, má to dvojí důsledek: především nepozná člověk Boha, prostě nemá, po čem by jej poznal; a i když třeba „věří“ a všelijak „nábožensky žije“, jde jen z modlářství do modlářství: nepozná Hospodina, nerozezná skutečného a pravého Boha od Bálu a model. A druhý důsledek: nezná-li člověk Boží program, nemůže, neumí poslouchat; a neumí-li poslouchat, nemůže nalézt milost před Hospodinem. Proto žádá Mojžíš na Hospodinu, aby mu oznámil svou cestu, tj. svůj program, totiž aby mohl pak rozeznat Hospodina od Bála, aby poznal Boha svého, a za druhé, aby skutečně našel milost před jeho očima. To je druhá opora, kterou Mojžíš potřebuje a o kterou prosí.

Hospodin ovšem ne vždycky předkládá člověku své plány; a rozhodně nikdy nedělá rozbor situace za nás. Ale tenkrát, když svůj program člověku nesvěří, tenkrát jej vede sám tak, že jde před ním. To slíbil i Mojžíšovi. Ale Mojžíš velice, velice dbá na to, aby jistě, jistotně sám Hospodin vedl svůj lid a Mojžíše měl jen za svého služebníka: „Nemá-liť předcházeti nás tvář tvá, nevyvozuj nás odtud!“ A to je třetí opora, kterou Mojžíš žádá na Hospodinu. A opora reálná, skutečná, ano hmatatelná a viditelná, jak známe z Ex.13,21-22 (např.): Hospodin pak předcházel je ve dne v sloupu oblakovém, aby vedl je cestou, v noci pak v sloupu ohnivém, aby svítil jim, aby ve dne i v noci jít mohli. Neodňal sloupu oblakového ve dne, ani ohnivého sloupu v noci od tváře toho lidu.

A nejde jenom o to, aby tvář Hospodinova, resp. sloup oblakový a ohnivý byly Mojžíšovi a všemu lidu místo mapy a místo kompasu. Jde také o to, aby byly jasným dokladem, jasným znamením toho, že Mojžíš a lid skutečně našli milost před Hospodinem, že skutečně jsou vedení samým Bohem, že toto vedení je reálné a aktuální.

Neboť po čem poznáno bude zde, že jsem našel milost před tebou, já i lid tvůj? Zdali ne po tom, když půjdeš s námi a když oddělení budeme, já a lid tvůj, ode všeho lidu, kterýž jest na tváři země?“ Ještě jednu věc žádá tedy Mojžíš na Hospodinu: aby oddělil svůj lid ode všeho lidu na tomto světě. A tu se téměř zdráhá, říci, že i v tomto, čtvrtém případě, jde Mojžíšovi o oporu. Navykli jsme si v dnešní době tolik počítat s lidem a s masami, že jsme maní v pokušení, vidět v tomto požadavku Mojžíšově spíše doklad duchovního heroismu, který jde vpřed bez opor, než žádost o skutečnou oporu. A přece není skutečnější, ano ma-

teriálnější opory než oddělenost. Ovšem jaká oddělenost? Jistě ne každá, jistě ne individualistická oddělenost. Také ne roztržitost a anarchismus. Také ne štítivá, aristokratická oddělenost.

Ale oddělenost programová. To jest především oddělenost kultu, přesněji svátostí (dnes). Na to musíme právě dnes mnoho myslet. A hned za tím oddělenost ideologická či lépe ideová. Především v tom, že theologie bude theologií a nebude se připodobňovat filosofii ani mythologii, a dokonce už ne vědě (byť „duchovní“, jako je třeba filologie apod.). I na to musíme myslet. Ale, za třetí, musí to být i oddělenost organizační. Dnes už víme, že právě takovým způsobem má být oddělena církev od světa. Tady zvláště bude záležet na tom, jak pochopíme tuto oddělenost dnes. A k této oddělenosti nezbytně patří za čtvrté aktivní úsilí o nápravu věcí tohoto světa: není skutečné oddělenosti od světa tam, kde není úsilí o jeho reformu. A tak rozumíme-li správně, co to je oddělenost, pak ovšem, nemůžeme nevidět, že ani oddělenost nejde v duchu hesla „bez opor“, nýbrž naopak, že tato oddělenost (správně pochopená) je čtvrtou nejsilnější oporou, reálnou oporou lidského úsilí na tomto světě.

To všechno je ovšem nutno podrobně promyslet a rozvážit: nelze na základě biblického textu vymýšlet programy pro dnešní křesťanskou frontu. Ale jedno je jasné, a o to nám šlo: že Mojžíš nebyl existencialista. A můžeme říci s jistotou, že existencialistická teze „bez opor, bez receptů, bez modráků“ je teze nebiblická, ano netheistická, ba přímo atheistická ve své podstatě.

Hospodin splnil to, oč Mojžíš žádal. Lid Izraelský si oddělil, a dnes si oddělil křesťany. Jeho tvář předcházela vyvolený lid po celou cestu, a proto smíme doufat v jeho brzké skutečné, očividné vedení i dnes. Jako našel Mojžíšovi nástupce v Jozue, tak jistě je mocen vyvolit své služebníky také v letech padesátých dvacátého století. Naši dobu a situaci lze těžko vhodněji přirovnat k situaci synů Izraelských v Egyptě. Tím spíše se naše očekávání může nést směrem k vyjití z Egypta, z domu služby, do země zaslíbené.

Historie se ovšem nikdy neopakuje docela stejně. Tentokrát se církve a křesťané nepřipravili, tentokrát vyšel lid z domu služby bez Mojžíše – nebo alespoň se domnívá, že vyšel. Tentokrát byl faraón chytřejší – ano, i faraón se učí z dějin; a i když se jeden faraón neučil, jiný se dobře poučil. I když na jednoho faraóna se dnes sypou rány egyptské – hlad, války, rozvrat – objevil se jiný, jehož čarodějníci jsou tak mocní, že jejich hůl v hada proměněná už už se chystá pozřít hůl Mojžíšovu, která se nějak nestačila v hada proměnit, a jejichž umění je tak veliké, že dosud odvracejí ránu za ranou a *nepropouštějí tím spíše lidu, aby odešel sloužit Hospodinu*. A lid opět neví, čím má sloužit Hospodinu; tentokrát to skutečně neví. A Hospodin zatvrdil, velice zatvrdil srdce faraonovo.

Ale což vy si myslíte, že Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův, Bůh Mojžíšův a Jozue, myslíte, že Bůh, který Syna svého jednorozeného poslal, aby spasil, což bylo zahynulo, myslíte, že tento Bůh, který slávy své žádnému nedá, kapituluje před tvrdostí srdce svého lidu? Myslíte, že ten, který obětoval jediného syna za tento svět, klesne na mysli a vzdá se svých plánů s tímto světem, které oznamoval skrze své služebníky, vůdce lidu, proroky, skrze Ježíše Krista a všechny kazatele Slova, svědky a vůbec všechny poslušné lidi po celou dobu až do dneška, myslíte, že Stvořitel všech věcí se vzdá práva na tento svět? Nikoli, jsem jist, že právě nám více než komukoli platí slova, jimiž mluvil Mojžíš před svou smrtí k svému pokračovateli:

„Budiž silný a zmužile se měj, neboť ty vejbeš s lidem tímto do země, kterouž s přísahou zaslíbil Hospodin otcům jejich ... Hospodin pak předcházející tě, onť bude s tebou, neopustí tě, aniž tě nechá; neboj se, ani se strachuj!“ (Deut. 31,7-8)

Váš Láďa